

CSALÁD ÉS ISKOLA.

NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI SZAKKÖZLÖNY,

szülők, kisednevelők, tanítók és a nevelésügy barátai számára.

KIADJA A KOLOZSMEGYEI TANÍTÓ-TESTÜLET.

FELELŐS SZERKESZTŐ: Hegedüs István.

Rovatvezetők: DR. BARTÓK ISTVÁN, BENEDEK SAMU, FAZAKAS JÓZSEF, RIEGER JÁNOS.

Megjelenik — július és augusztus havakat kivéve — havonként kétszer, legalább egy ivnyi tartalommal.

Előfizetési ára: egész évre 3 frt, félévre 1 frt 50 kr.

Pályázatok s egyéb hirdetések petit soronként 5 krral számíttatnak.

E közlöny beltartalmát illetően a szerkesztőhöz (lakása bel-farkasutca 15. szám); az előfizetési pénzek, hirdetések és reklamációk pedig — Propper Ferencz egyleti pénztárnok címén — a kiadó hivatalba (csillagútcá, 7. sz. a.) küldendők.

A néptanító társadalmi állása Angolországban.

A tudomány, a tanultság Angolországban oly árucikk, mint bármely más s mint olyan a kereslet és kínálat törvényeire volt hagyva egész e száz elejéig; sőt mondhatnám, arra van hagyva nagyrészt ma is.

Angolországban a nyilvános iskola drága; a magán-iskolázás még drágább. A vagyonos kis és nagy nemes, a közép osztály mivelte embere mindig kívánta az iskolázást, s drága pénzen vette és veszi folyvást a tudományt, ezt a szellemi árucikket; ám a szegény munkással másként van a dolog. Ő sohasem érezte a tanultság áldását egész a jelenkorig, s nem is igen kereste gyermeke számára az iskolát. Igaz, hogy a múlt száz legeslegvégén Lancaster ingyen tanító (free) iskolát nyitott a szegények gyermekeinek: de azért az ingyentanító angol-iskola ma is csak papiroson van. Az 1870-iki népoktatási törvény megengedi ugyan az iskola-székeknek ingyen-tanító iskolák fölállítását és mégis az egész országban nincs egyetlen népiskola, hol a szülék hetenként tandíjt ne fizetnének iskolába járó gyermekökért.

A népoktatás sok száz esztendeig az egyház tiszte volt, de pl. az az angol-egyház legkisebb gondjának a népnevelést tartotta, mert — Morley mondása szerint — „oly nevelést adott a népnek, mely akkor érdemi meg a népoktatás nevéért, mikor a primitív ember állat-csontokkal való föld karczolását tudományos elvek szerint való földmivelésnek fogják hívni.“ Az államegyháznak az iskola egész a Nemzeti Társaság (National Society) megalakultáig (1811) a közép iskolán, a Grammar School-on kezdődött, — azon az intézetben, mely az egyetemre szokta az ifjakat előkészíteni. A közép-iskola tanítója mindig egyházi ember volt, s mint olyan a püspök vagy a papság fegyverhordozója“ (swordman).

És Angolországban, hol régentén is sok, ma pe-

dig épen százhusz felekezet versenyez és verseng egymással ez (az egyháziaknál ma is használt kifejezés) ma sem phrasis, s régen még kevésbé volt az. Az angol-egyház szerette volna megvámolni a disszenterik iskoláit. 1714-ben nagy szavazat többséggel a parlamentben keresztül vitte azt a törvényjavaslatot, hogy „Angliában (a tulajdonképi England) és Walesben senki nem nyithat semmilyen iskolát, mig alá nem irta az állam-egyház hitczikkelyeit; és a mely tanító az egyházától eltérő kátét tanít, attól az iskola nyitás engedélyét meg vonják és törvénytértésben elmarasztalják.“

Szerencsére az uralkodó közbejött halála miatt e törvény nem léphetett életbe; de eléggé mutatja, hogy mennyire önzetlenül szolgálta az angol-egyház a nevelés ügyét.

Az 1870-iki népoktatási törvény a papi embereket merőben kizárja a községi népiskolák tanítói karából. E szerint a néptanítót egyházi részről nem fenyegeti veszély, de egyéb veszedelmekkel kell küzdenie, melyek közül ezuttal egy-kettőre röviden rámutatunk.

Az angol néptanító helyzete a magyar néptanítóéval összehasonlítva, egyáltalán nem kedvező. Első rendben a társadalom nem tartja a néptanítói állást oly tiszteletre méltónak, mint az u. n. tudományos pályák embereiét. Még sok idő kell rá, mig az angol közvélemény oly tisztelettel fogja környezni a népnevelői pályát s a néptanítót a közbecsülésnek arra a piedestáljára emeli, melyre a papokat, orvosokat és ügyvédeket emelte. A néptanítókra a közbecsülésnek ily öröksége nem szállhat, ma még velők a közvélemény is s a miniszterium népoktatásügyi állam tanácsa, az u. n. Education Department is sommásan jár el (summary-justice). Dr. Playfair 1879-ben az u. n. Registration Bill-lel akarta a törvényhozás útján a tanítói állást oly közbecsülésben álló vagy szakpályává (profession) alakítani, mely tudományos miveltségével szerzett szavát minden körülmények között érvényesíthesse. A

javaslatnak úgy látszik még néhány évig várnia kell a megérés óráját.

A Departmen lordjai magoknak azt a hatalmat vindicálják, hogy a néptanítók okleveleit felfüggeszthetik és megsemmisíthetik, s az eként sujtott tanító csak a parlamenthez, vagy a nagyközönséghez fellebezhet. Ez eljárás menthető lenne, ha a tanító oklevele csupán a jó magaviseletről szóló bizonyítvány volna, ámde annál sokkal több t. i. az a tanító hosszas igyekezete árán szerzett érdeme és ügyessége bizonyító okmánya. Ennélfogva helytelen az is, hogy az okmányt a kir. isk. felügyelőnek évről-évre revidálni kell, mintegy emlékeztetőül, hogy a tanító helyzete és jövője a School inspectorok kezében van, kik ez okmányokat néha bőbeszédű dicsérettel, máskor pedig a szóval farkukodó hivatalos nyelven látamozzák. Ennek az eljárásnak megvan az a jó oldala, hogy nem titokban történik, mint Ausztriában az iskola felügyelőknak a néptanítókról adott minősítése, mely mind a tanítói állás, mind az iskola méltósága ellen van.*)

E mellett különösen lehangoló a néptanító helyzetében az a szokás, hogy rendszeren félévi felmondással az iskolaszék, vagy bármely más nevű előjárósága elbocsáthatja. Ezek azok az okok, melyek miatt igen nehéz, hogy ne mondjam, lehetetlen eset Angolországban, a mi Németországon gyakori, hogy apáról fiura sőt dédunokára is rászálljon a községi néptanító nemes tiszte. A ki a tanító-nevelőbe (Training College) lépte előtt a szenvedéseknek oly iskoláját végzi, mint a minőt végez az angol tanító-jelölt növendék-tanítókodása öt esztendeje alatt; — bizony annak kétszeresen elkeserítő lehet ez a könnyűszerű, mondjuk — sommás úton való s minden utra való nélkül történő elbocsátás, mely nálunk nem történik, nem történhetik.

Más országokban a néptanító dicsősége, hogy magát feláldozza azokért, kik sokszor észre sem veszik vagy — mint Guizot mondotta — „az emberekért dolgozik s jutalmát Istentől veszi.“ Angolországban a néptanító jutalma jelentékeny részét a mai fizetéses néptanítási rendszer mellett az Educacion Departmenttől várja, de cserébe jószívvvel odaadná a társadalmi közbecsülés nimbusáért, mely csak valamikor ezután fog megalakulni.

Felméri Lajos.

Benedek József

alelnök beszéde a tanítótanítók értekezletén.

Tisztelt pályatársaim!

Valahányszor korunk romlottságát emlegetni halom, mindannyiszor eszembe jut azon rideg viszony, mely a néptanító és a szülő, az iskola és az élet kö-

*) Lásd „Freie Pädag Blätter“ 1879-ki folyamában a klosterneburgi tanító sokat vitatott esetét.

zött mai napság fennáll, s ilyenkor mindig mulasztással kell vádolnom nemcsak a tantestületeket és tanítókat, hanem a szülőket, az iskolát és a világot csaknem egyformán.

Nem akarom ezzel azt monndani, hogy mi mint tanítók, vagy mint tantestület nem teljesítettük és nem teljesítjük kötelességeinket; de mégis úgy tetszik nekem, hogy mi zajtalan tevékenységünk által megtagadtuk magunktól a magyar természetet; mert a magyar ember szereti, hogy láttatja legyen munkásságának, ő a csendes zajtalan tevékenységet nem számítja érényei közé.

Igaz, magam inkább szeretem a csendes és kitarító munkálkodást, mint a tüntető lármát. De lehetetlen fel nem hínom figyelmeket, uraim, azon tényre, hogy ma nagyobb szükség van, mint volt valaha arra, hogy a tanítók és szülők, az iskola és az élet fenntartsák egymással az összeköttetést és hogy az érdekeltség fölébresztése, élénkítése és megtartása végett kölcsönösen buzdítsák egymást kötelességeink teljesítésére. Ennek eszközlése céljából óhajtom, ajánlom, kívánom, követelem nemcsak a tantestületektől, hanem minden egyes tanítótól, hogy ők gyakran számoljanak be tevékenységükről a világ és szülők előtt; az elsők ne hagyják minden felvilágosítás és utasítás nélkül az utóbbiakat teendőik felől; mert az iskolák iránt való közérdekeltséget fenntartani, azoknak hivatása, a kik a nevelés terén a közérdekek képviselőivel megvannak bizva.

A nevelve-oktatás terén folyást haladás, tökéletesedés tapasztalható. Új eszmék ébrednek, új és célszerűbb módszereket alkotnak a nevelés férfiai s mindazokat megismertetni a világgal, kiknek feladata? A tanítóknak, a tantestületeknek. Nagyobb zajt, több tüntetést követelek hát uraim tevékenységünkről, mert a magyar embert látma nélkül nem lehet meggyőzni áldásos munkásságunkról.

Utolsó együtt létünk óta is tantestületünk nagy tevékenységet fejtett ki a nevelve-oktatás terén: lelkesedve karolt föl és fejtett ki több gyöngyszemet a népnevelés tövis koszorujából; irányt adott a nemesre és jóra s ezek által az oktatást neveléssé tette. S mind ezek után is vajjon tantestületünk hatás körében eső népiskoláink megfelelnek-e céljaiknak? Vajjon a szülők azon öntudatban küldhetik-e legdrágább kincseiket, gyermekeiket az iskolába, hogy ott nemcsak tanulni, de neveltetni is fognak? Azt állítom nem. S miért nem? Hallom ellenvetésül felhozni a gyermekek sokaságát, a szülői ház és az élet romlottságát stb. Ezen ellenvetéseket igazaknak tartom. De én a valódi okot nemcsak ebben találok uraim, hanem abban is, hogy iskoláink nagy része, fennt úgy mint alant, még ma is inkább csak oktat és tanítással foglalkozik; holott ezeknek a tanítást és tudást azonosítani kellene a neveléssel. Azon kellene iparkodniok, hogy az ész és szív mindenkor egy uton járjanak, mert mit ér ha valaki tudós és ha az

ismeretek tárházával dicsekedik is, de szive romlott, hite nincs s jelleme ingadozó. Ismertessük meg a szülőkkel e két szónak nevelés és tanítás értelmét és fontosságát; hívjuk föl figyelmüket a nevelve-oktatás szükségességére; győzzük meg őket, hogy a gyermekeknek jó nevelést szülők, iskola, templom és tanító együtt adnak, és hogy ezeknek oly összhangzatban kell működniök, hogy egyik a másiknak soha ellene ne mondjon, mert az ellenmondás által lerontja egyik a másiknak tekintélyét, megsemmisíteni munkájának sikerét.

Meggyőződésem, hogy állításaim jogosultságát állítólagos civilizált korban is igazolnak tartják a gyakorlat emberei.

Nem követelem a szülőktől, hogy rendszeres tanítást adjanak a tudományok valamelyik ágából; de ők lévén a gyermekeknek első nevelői és oktatói, ők adván meg a gyermekeknek az első irányt, melytől eltéríteni még a legjobb iskolának is vajmi nehezen sikerül; mert az észnek első felfogásai és képei, a szívek első érzelmei még a koros emberen is megtetszenek: igen helyesen mondták volt meg régen, hogy: „Az új edény sokáig megtartja azon ételnek ízét, melyet elsőben beléje töltenek.” S minthogy azon természetes sympathikus vonzódás sugaraiból kifolyólag, mely a gyermeket a szülői szívhez szorítja és leköti, a szülők szavaiban és tetteiben oly titkos erő rejlik, mely a gyermekeket magához vonja vagy eltaszítja, azon kell igyekeznünk, hogy a szülők szavai és tettei megegyezzenek a nevelve-oktatás elveivel; mert a gyakorlat vagy tettben nyilvánulás adja meg az elméletnek a kellő eredményt

Általános a panasz a mostani fiatalság erkölcsi romlottsága és magaviselete ellen s ebből kifolyólag a szülők és a világ egyrésze antipathiával viseltetik az iskola és tanítók iránt, vádolván őket, hogy az erkölcsi romlottságnak ezek volnának az okai. Pedig meg kellene gondolniök, hogy a jognak a kötelesség elváhatatlan társa és hogy az iskola a nevelve-oktatás által a szívet és lelket megjobbitja ugyan, de a célelles növelést tökéletesen ellensúlyozni és a vásott gyermekeknek egész lényét megváltoztatni magára nem képes. Ehez a szülők és az élet segédkezet kell hogy nyujtsanak a tanítónak, ekkor lesz képes az iskola az ismereteket úgy adni, hogy a növendékek gondolkodását felébresszék és fejlesszék, s erősítve azok ítélőhetségét, megérleljék bennök azon ösztönszerű meggyőződést, hogy csak a vallásos és erkölcsös élet szerezhet lelki megnyugvást, ennél fogva boldogságot e földön. Ezek együttesen hathatnak a növendékekre úgy, hogy a szellemi és erkölcsi haladás mintegy belőlük magukból fejlődjék ki, hogy teljesen felismerjék, midőn egy-egy új ismeretadat birtokába jutottak; érezzék ezen új vívmány valódi becsét, mert csak ez fogja bennök fölkelteni a tudás vágyát és az erkölcsökben való

előhaladást az életben. De azoknak segítségével nélkül az iskolából kikerült gyermek, mint a kalitkából kiszabadult madár az iskolában látott és hallottakra többé vissza sem tekint, s a szülői háznál és az életben hallott beszédek és látott rossz példák eltanulása, az iskoláztatás sikerét elnyomja s bünei nőttek az idővel.

Ezt kell megakadályozni a népiskolának, ezért kívántam a tanítótól a nevelve oktatást, s minthogy az erkölcsant nem elméletből, hanem gyakorlatból tanuljuk, követelem, hogy a tanító nevelése ne az erkölcsant száraz szabályai betanításából álljon, hanem a külső ember feleljen meg a benső valódi embernek; mert csak ekkor lesz a tanító méltó azon névre, hogy ő az emberiném tanítója, nevelője. Ezért kívánom a szülőktől, hogy még szemeikből is szelid és kegyes érzelmek sugározzanak; mert a gyermek kinézi a szülők szelid szeméből a bennök várágzó szép erkölcsök kellemeit és ez annyira meghatja szívet és belsejét, hogy ama vádám ártatlanság és nyugodt szelidség, melyet szülőinek arcvonásaiból olvas le, békével tölti el az ő lelkét úgy, hogy a rosznak még gondolatjától is irtózik s e megszokás lassanként természetévé válik s akkor lesz méltó a szülő azon névre, hogy ő apának vagy anyának neveztessek.

De ha a népiskolákat úgy tekintjük a mint azok valóban vannak, itt azonnal meggyőződhetünk, hogy a példa ragadós nemcsak jóban, hanem roszban is egyaránt. Igyen, mert itt tapasztalni fogjuk, hogy a népiskola növendékei között vannak oly szerencsétlen körülmények között élő gyermekek, kik a durvaságban, daczosságban, iszákosságban, istentelenségben, balítéletben és engedetlenségben fogamzottak, születtek és neveltettek fel. Fájdalom, tapasztalhatjuk, hogy még tekintélyes családok gyermekei között is vannak olyanok, a kik daczolnak a tanítónak szeretetteljes szelid oktatásával és az iskolát rakoncátlanság színhelyének tekintik. Az ilyen gonosz, megátalkodott, makacs, gorbomba, rest, kis tolvaj és daczos gyermekeknek, a kik tanuló társaiknak kinzói, gonosz természetüket csirájában megfojtani egyik főkötelessége a tanítónak és iskolának. Ezért kívánom, hogy a szülők és tanítók, az iskola és az élet jóviszonyban legyenek egymással. Ezért óhajtom a kis koraúknak növelésénél ezek összhangzó munkálkodását; mert a népiskola bizonyos tekintetben mindig kis koraú s így ha nem is gyámságra, de támaszra minden esetre van szüksége.

A mondtak után üdvözlöm önöket uraim, és tisztelt pályatársaim, kik ily szép számmal jelentek meg előértekezletünken s üdvözetem kifejezése után bezárom értekezletünket megnyitó beszédemet azzal a kéreccsel, hogy higgyék el, miszerint ezeknek elmondására egyedül a kötelesség érzet serkentett; azon kötelesség érzet, melyet minden lelkiismeretes tanító érez kebelé-

ben, kinek lelke tulszárnyalja az iskola szűk falait; azon kötelesség érzet, melynek teljesítése az ügy iránt lángoló nyugtalan lelkemet legalább megnyugtatja.

Benedek József.

Titkári jelentés

a kolozsmegyei tantestület 1879. november 1-től 1880. november 1-ig lefolyt évi működéséről.

Felolvastott Kolozsvárt a városház nagy termében tartott közgyűlésen 1880. okt. 30-án.

Tisztelt közgyűlés!
Szeretett polgártársak!

A tegnapi nappal zárult be egyletünk kilenczedik éve és az ebben kifejtett működésünkről tartozunk alapszabályaink értermében a t. közgyűlésnek számot adni. Nem csillogó fény az, mely működésünkre világot vet; csak egy-egy, itt-ott feltűnő sugara az emberi, nemesbűlni akaró törekvés ama tiszta tüzének, melynek világitó lángjai a haladás és emberi tökély biztos utjaira vezetnek!

Azon eszme, azon hit vezérelte t. közgyűlés! közp. választmányunkat — a nyert megbiztatás alapján, — hogy megtalálja a rendelkezésére adott módok és eszközök alapján azon falajt, melynek homokjából a nevelésügy nagy, magasztos munkájához bármi csekély porszemmel is járulhasson!

Hogy minő eredményre értük el e szent célt, arról beszéljenek tárgyilagosa, történeti hűséggel előadandó adataink.

Központi választmányunk figyelme a folyó ügyeken s az ügyrend által meghatározott működési körön kívül főképp az egyetemes tanító-gyűlés végrehajtó bizottságának munkálkodására volt irányozva. E tekintetben jelezhetjük, hogy a folyó év augusztus hó 20-án tartott ülésen a III-ik egyetemes tanító-gyűlés végrehajtó bizottsága s az egyes tanító-tesület által kiküldött képviselők — a részletes tárgyalást mellőzve — pusztán szavazással döntött a hazai tanító-tesületek országos szövetsége ügyében „emlékiratot“ határozott intézni az országgyűléshez, melynek benyújtására Molnár Aladár országgyűlési képviselő kéretett fel. Felhivatnak továbbá a hazai tanító-egyesületek, hogy ez emlékirat támogatására saját kerületök országgyűlési képviselőit kérjék fel.

Tantestületünk feleslegesnek tartotta a központ nézete mellett nyilatkozni, mert örömmel és megnyugvással fogadta azon miniszteri leiratot, melyet a nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi miniszter ur a hazai tanítók országos szövetsége ügyében a III. egyetemes tanító-gyűlés végrehajtó bizottságához intézett. A miniszteri leirat ugyanis kijelenti, hogy a kir. kormány által jóváhagyott alapszabályokkal bíró összes magyarországi tanító-egyesületek képviselőinek három évenként

országos tanító-gyűléssé összehívásáról megfelelő állami segítség mellett maga a miniszter ur ő nmlga kíván gondoskodni; ennél fogva a tervezett szövetség létrejövetelet feleslegesnek s az ez iránti alapszabályok jóváhagyását szükségtelennek tartja.

A III-ik egyetemes tanítógyűlés végrehajtó bizottságának pünkösdi nagy gyűlésén tantestületünket a központi választmány felkérésére Várady Károly tagtárs volt szives képviselni.

Megbízunk, hogy fejezze ki, miszerint bizalommal tekintünk a III. e. t. gy. v. h. bizottságának munkálkodására.

Az iskolai pénztárakra vonatkozólag szintén kifejeztük, hogy ez már annyi helyt jóra valónak bizonyult intézményt tervben mi is pártoljuk, de elhibázott vagy legalább elcsúszott dolognak tartanók, ha meghonosítására általános kötelező rendeletet adna ki akár a törvényhozás, akár a kormány. Eljöttnek látjuk azonban az idő, hogy az egyetemes tanítógyűlés végrehajtó bizottsága maga ajánlja már ez intézmény felkarolását a hazai tanítótesületek figyelmebe.

Hazánk tanügye óhajtott felvirágzásának féltett érdeke készítette választmányunkat arra, hogy — állandó könyvbíráló bizottságunk ajánlatára — a népiskolai tankönyvek revisiója tárgyában egy felirattal járulunk a vallás és közokt. ügyi miniszter ur ő nmlgához.

Ezen feliratban a közetkezőkre hívtuk fe ő nmlga figyelmét.

1. Méltóztatnék intézkedést tenni arra, hogy a vezetése alatt álló szakminiszterium vétesse a népoktatási tanintézetek számára eddig megjelent összes tankönyveket, vagy közülök legalább a használatra teljesen el nem avultakat revisio alá.

2. Kegyeskedjék intézkedést tenni arra nézve is, hogy az így megejtendő revidáló s illetőleg bírálat alapján, a közoktatási tanács erre hivatott szakosztályának felügyelése alatt, a népiskolákban használható tankönyvekről is állíttassék oly teljes jegyzék egybe, mint a milyen köznevelésünk nagy előnyére a nép- és ifjúsági könyvtárak számára ajánlott művekről már kiadott.

3. Mivel eddig elvitázhatatlan tapasztalat, hogy némely tárgyakra nézve a népiskolák számára általán nincsenek olyan tankönyvek, a milyeneket a tudomány jelenlegi állása és a józan paedagogia követelése az óhajtott siker biztosabb elérhetése céljából okvetetlenül megkívánának; ennél fogva mély tisztelettel kértük kiválóan arra is, hogy a mennyiben a megejtendő revisio azt mutatná, hogy valamely szakban alkalmas tankönyvek egyáltalán nincsenek, ilyenek létrehozásáról nyilvános pályázatok útján kegyeskedjék gondoskodni.

Ezen feliratunkat megküldöttük a haza társegyleteknek is, felkérve, hogy ha e részben kifejtett

nézetünket helyeslik, sziveskedjenek kérésünk támogatására úgy az ezen, vagy hozzá hasonló tartalmu felirattal járulni az illető szakminiszter ur nagyméltóságához.

(Folytatjuk.)

EGYESÜLETI KÖZLEMÉNYEK.

A kolozsmegyei tanító-testületnek Kolozsvárt, 1880. október 28, 29 és 30-án tartott közgyűlése.

Tantestületünk folyó évi közgyűlése október 28-án d. u. 5 óraker kezdését, ekkor tartatott ugyan is a szokásos előértekezlet, melyre a helybeli tagok nagy számmal, s a vidékiek közül a hivataluknál fogva kötelezett rendes tagok csaknem teljes számmal jelentek meg. Ez örvendetes tény mellett sajnálattal kell azonban felemlitenünk, hogy a vidéki felekezeti néptanítók közül összesen csak három pályatársat valánk szerencsések ez alkalommal körünkben üdvözölhetni. Hisszük, hogy csak anyagi akadályok s nem az egyeleti élet iránt tanusított közöny okozta ezek távollétét, s reméljük, hogy a jövőben a lehetőleg teljes számu megjelenésökkel hozzák helyre e mulasztásokat.

Az előértekezletet Benedek József tantestületi al-elnök nyitotta meg azon szívből jövő ünnepélyes beszéddel, melyet lapunk más rovatában közlünk.

Ezután a központi választmány részéről előterjesztett sorrend tárgyalatott, mely némi csekély módosítás után elfogadtatott.

Szokás szerint a tantestület jövő évi tisztviselőinek kijelölése is az előértekezlet tárgyát képezte.

Mint mindig, úgy ez alkalommal is sok mentegőtödzést kellett végig hallgatnunk, az ingyen munkáért sehol sem versenyeznek valami nagyon, s e tekintetben miért lennének mi jobbakmásoknál? Na de végre még is csak keresztül estünk a kijelölés kérdésén, mely után az előértekezletre megjelent tagok szétszórtak.

Másnap d. e. 9 óraker a városház közgyűlési termében találkozáink újra, hol a tagokon kívül nagyszámú hallgatóság is jelent meg.

A gyűlés megnyitása előtt az állami tanító-képezde énekkara, fáradhatatlan zenetanára Boér Gergely vezényletére a „Hymnust“ énekelte.

Ezután tantestületünk közszeretben álló elnöke Kiss Sándor tartotta megnyitó beszédét, melyben az egybegyűltek üdvözlése után az egyesületi munkásság hasznát fejtegette; előadja továbbá, hogy úgy az egyének mint az egyesületek működése sikerének főtenyezője az önismeretre jutás, s bár örömmel említi fel, hogy tantestületünk fennállása óta sokat tett a hazai nevelésoktatásügy előmozdítása érdekében, de sajnálattal tapasztalja, hogy egyesületünk szellemi munkássága nem annyira a közös működésnek, mint inkább egyesek buzgalmának eredménye; a többség visszavonulá-

sának káros okat hosszasanban fejtegetve, kimondja, hogy egyesületünk minden egyes tagjának tehetségéhez mért munkakört kell betöltenie, ezt kívánja ugymond, tantestületünk tizedik éves szép multja, ezt parancsolja kötelesség érzetünk, sorakozzunk tehát ujult erővel a kibontott zászló alá, hol a közvetlen cél: a nemzet műveltsége, a pályabér: a hon boldogsága.

Az éljenzéssel fogadott elnöki megnyitó beszéd után Czirják Albert polg. isk. tanár, mint titkár olvasta fel a választmánynak és a vidéki fiók-köröknek működéséről, továbbá az egyesület anyagi állapotáról szóló jelentését, melynek gondos egybeállításáért a titkárnak köszönet szavaztatott.

Ezután a felülvizsgáló bizottságok küldöttek ki, és pedig:

A pénztári számadások felülvizsgálására: Paal Károly, b.-hunyadi fels. népisk. igazgató, Fekete János, b.-hunyadi és Bányai Lajos mákói tanító.

A könyv és irattar megvizsgálására: Kilyéni Endre b.-hunyadi felső népisk. tanító, Zöld József gyalui és Kiss Károly nyárszói tanító.

M tanszertár megvizsgálására: Ravasz György b.-hunyadi fel. népisk. tanító, Szász Károly hidalmási és Binder János kolozsvári tanító.

A szavazatok beszédésére: Bács György b.-hunyadi, Székely János vaskói és Czuczsa János kalotaszti-királyi tanító.

A belvárosi r. k. leányisk. tartandó nyilván. tanítás megbírlására Hermann Teréz b.-hunyadi felső népisk. tanítónő, Gál Sándor kidei és Bocz István gyaiui tan.

A hidelvei ev. ref. népisk. tartandó nyilvános tanítás megbírlására: Szentgyörgyi Lajos b.-hunyadi, Benedek János n.-almási és Kése József inaktelki tan.

E bizottságok kiküldése után a közp. választmány megbízásából Rieger Imre az egyesületi közlöny ügyét adja elő. Hivatkozik azon tényre, hogy egyesületünk fennállása óta majdnem mindig adott ki szakközlönyt, u. m. 2 évig az „Erdélyi népnevelésügyi értesítőt“ s már 6 év óta a „Család és Iskolát,“ melynek célja az emberiség neveltetésének alapjait a családot és iskolát egymással minél szorosabb összeköttetésbe hozni; hogy e feladatát teljesítette, azt a lapnak mind nagyobb mérvű elterjedése eléggé igazolja.

Lapunk fennmaradása nemcsak egyesületünkre nézve kívánatos, hanem azért is, hogy a Királyhágón inneni részeknek is legyen egy független tanügyi lapja; továbbá mert a „Család és Iskola,“ mig programjához hű marad, nemcsak országrészünkben, de a magyar tanügyi irodalomban is hézagot pótol. Lapunk szellemi részéről szólva felemlíti azon sajnos tényt, hogy az egyesületi tagok nagy része a lap szellemi támogatása tekintetében nagymérvű közönyt tanusított, s azon óhajtnak ad kifejezést, hogy ha e közgyűlés a lapnak további fennmaradása szükségességét kimondja, egyuttal hatni fog arra is, hogy a testületi tagok a

közlöny anyagi és szellemi támogatását erkölcsi kötelességüknek tekintsék. Ezután a lap anyagi állásáról tesz jelentést, melyből röviden csak annyit kívánunk itt felemlíteni, hogy a közlöny kiadása a megelőző években a tantestületnek anyagi áldozatába nem került, s a folyó évi költségek, ha az előfizetési díjhátrálékok begyűlnek, szintén fedezve lesznek.

Ezek alapján a következő határozati javaslatot terjeszti elő: „A közgyűlés az egyesületi szakközlöny szükségességét elismerve, annak jövő évi fennmaradását melegen óhajtja. A lapnak ugy szellemi, mint anyagi támogatása a tantestület minden egyes tagjának erkölcsi kötelességévé tétetik. A lap ügyében szükséges intézkedések megtétele (u. m. szerkesztő megnyerése, s lapunk támogatása érdekében a vidéki körök, a hazai tanfelügyelőségek és tanító-testületek felkérése stb.) a központi választmányra bízatik. E javaslatot a közgyűlés egyhangulag határozattá emelte.

E tárggyal kapcsolatban ugyancsak Rieger Imre indítványára jegyzőkönyvilag köszönetét fejezi ki a közgyűlés a volt szerkesztő tkt. Váradai Károly kir. tanfelügyelő urnak, s az ez időszertint szerkesztő tkt. Hegedüs István tanár urnak, „mint a kik szakértelemmel, példás buzgalommal, s egyesületünk érdekeinek minden tekintetben megfelelően vezették lapunkat.“

Ezután következett közgyűlésünk fénypontja, ngs. Felméri Lajos egyetemi ny. rendes tanár előadása „Anglia néptanítóiról,“ melynek kivonatát a tanár ur szivességéből, lapunk mai száma hozza.

E kitünő és érdekes szakelőadást a jelen voltak feszült figyelemmel hallgatták végig, s a közgyűlés, az előadó tanár urnak szivességeért, köszönetét jegyzőkönyvbe iktatni határozta.

A mai gyűlés tárgysorozatába fel volt még véve tkt. Váradai Károly kir. tanfelügyelő urnak a nmlts. közoktatásügyi miniszter ur, arról szóló körrendeletének ismertetése, hogy a népiskolákban mely tárgyakra helyeztessék a tanítás fősulya. E tárgy, tekintettel az idő előhaladottságára a holnapi közgyűlésre halasztott.

Végre a közgyűlés zárt gyűléssé alakult át, ekkor felolvastatott Kozma József tanítónő-képezdei igazgató ur levele, melyben kijelenti, hogy az elnökségre való jelöltetést elfoglaltsága és betegeskedése miatt nem fogadhatja el. E levél tartalmát a közgyűlés sajnálattal vette tudomásul. Ezután az elnök a tagokat a szavazatok beadására szólítja fel.

Délután a kiküldött bizottságok végezték el munkájukat.

1/25 órákor pedig a közgyűlés folytattatott a városi polg. isk. helyiségében.

Ekkor Rieger Imre tárgyalta az „Eötvös-alap“ ügyét. Előadva az alap keletkezését s a központi gyűjtő bizottságnak eddig kifejtett ügybuzgó munkásságát, sajnálattal említi fel, hogy egyesületünk ez alap támo-

gatása érdekében eddig nagyon keveset tett. E mulasztásunk kipótlásául, az alapszabályok ismertetésével kapcsolatban a következő határozati javaslatot ajánlja elfogadás végett a közgyűlésnek: A központi választmány utasítatik, hogy „Eötvös-alap“ gyűjtő bizottságot szervezzen, melynek feladata leend az alap részére minél több évdijas rendes tagot és pártoló tagokat megnyerni, továbbá e célra kegyes adományokat gyűjteni, szoval az alap gyarapítására, társadalmi uton lehetőleg közreműködni. E javaslat elfogadtalván, határozottá emeltetett s egyuttal a központi választmány megbízott, hogy az „Eötvös-alap“ szabályzatait pontonként tárgyalva az esetleges észrevételeket a kitűzött határidő alatt, a központi gyűjtő bizottság titkárához terjessze fel.

Az „Eötvös-alap“ ügyének letárgyalása után, a szavazatszedő bizottság elnöke jelenti, hogy a beadott szavazatok alapján elnökké Kozma József tanítónő-képezdei igazgató ur választatott meg, ki azonban e tisztelet el nem fogadta, jelenti továbbá, hogy ez alapító tagok közül csak 4 választmányi tagra szavaztak, míg az alapszabályok értelmében 5 tagot kell választanunk. E jelentés alapján az elnökségre és 1 alapító választmányi tagságra új szavazás rendeltetett. A szavazatok beszedése azonnal eszközöltetett. Ezzel az első napi közgyűlés d. u. 1/27 órákor befejeztetett.

A gyűlés után a közvacsorán újból találkoztunk. A sok elmés pohárköszöntő közül egyet emelek ki e helyen t. i. a lapunk szerkesztője által mondottat, melynek eredménye az volt, hogy a jelen volt tagok közül 37-en sajátkezű aláírásukkal kötelezték magukat arra, hogy az 1881-ik polg. évtől kezdve az „Eötvös-alap“nak évdijas tagjaivá lesznek.

A másodnapon azaz október 30-án tartott közgyűléséről tér szűke miatt csak a jövő számban közölhetjük tudósításunkat.

Közli:
Rieger Imre.

K Ü L F Ö L D.

A nemzetközi paedagogiai congressus. Brüsszelben.*)

(A londoni „Schoolmaster“ és párisi „Manuel General de l'instruction primaire“ tudósításai után.)

Belgiumnak ez esztendő öröme volt. Független országos létének ötvenedik évfordulóját ünneplé. A történelem aligha tudná párját mutatni, hogy egy kis nép néhány évtized leforgása alatt az anyagi és szellemi jóllétnek ily magas fokára emelkedett; de arra is kevés példát lehetne felhozni, hogy uralkodó családot és

*) A „Néptanítók Lapja“-ból vesszük át ez érdekes közleményt. Szerk.

népet oly őszinte szeretet kapcsolja össze, mint e fiatal királyságban. Az egymást érő ünnepélyek pompájában leginkább meghatotta az idegeneket a mesterkéetlen öröm, mely az összes lakosság szívét áthatotta. De gondoskodva volt arról is, hogy a világ minden részéből özönlő látogatóknak tanulságos legyen a mulatság: fel legyen tárva előttök a belga nép szolgálmanak eredménye, a sokoldalú műveltség változatos productumai-ban s alkalom nyilják más népeknek is a találkozásra, a versenyre az egyetemes művelődés érdekében. Ez volt célja a nemzetközi paedagogiai congressusnak is.

Egy társaságnak a belgiumi oktatásügyi szövetségnek („Ligue Belge de l'Enseignement”) jött az a szerencsés gondolata, hogy a jubilaris év alkalmából egy nemzetközi tanügyi összejövetelt kellene rendezni. Fel voltak szólítva az egyes országok s a nagyobb városok, hogy e gyűlésen képviseltesék magokat, sőt egyes tekintélyesebb tanügyi férfiak külön is fel lettek hívva a részvételre. A meghívás nem történt hiába. A szétküldött programin szerint megállapított napon aug. 22-én csakugyan nagy számmal jelentek meg képviselők és magánosok. Baden, Brasilia, Franciaország, Olaszország, Portugallia, Spanyolország, Svéd- és Norvégország, Schweitz kormányi képviselőket küldöttek; azonkívül ugyanez országból, valamint Németországból s Ausztria-Magyarországból több város és társulat képviseltette magát (Budapest Hunfalvy s Körsösi által).

A rendező bizottság teljesen át volt hatva az ügy fontosságának érzetétől. „Most inkább mint valaha — mondák — van napi rend a nevelés nagy kérdése. Nemcsak jelenjét, de főleg jövőjét érdekli ez a nemzeteknek. Egy határozott, kiható s mindent befoglaló nevelés szükségességét most érti igazán mindenki, ki az értelmi előhaladás és s ellemi műveltség ügyét szíven hordozza. Ma már a népek hatalma nem a karokban, hanem a fejekben van, s hogy meglegyen, első dolog a jó nevelés. . .“ A congressus feladatául tüzetett ki: az egyetemes oktatás különböző fokozatait illető s a társadalmi és paedagogiai problémákkal is összefüggésben levő kérdések megvitatása — nem eldöntése. Mint Couvreur, az elnök, megnyitó beszédében kifejezte „a cél nem több mint megvilágítani s népszerűsíteni azon társadalmi és paedagogiai kérdéseket, melyek az oktatásra, annak bármelyik fokán, vo-

natkoznak. E feladatának az ellentétes vélemények megvitatása s működésének közzé tétele által akar eleget tenni. Csak mint egy enquête-bizottság fog működni, hol minden tény s minden gondolat szabadon nyilvánulhat s kölcsönösen ellenőrzi egymást. A congressus keresi de nem tolja fel senkire az igazságot; vitat, tisztáz, de nem határoz.“

Általános szervezetét tekintve a congressus hat osztályra tagolódott. Első osztály volt az elemi oktatásé, beleértve a bölcsődéket, gyermekkerteket, kisdédóvó intézeteket. Ez osztály, tekintettel a vitatandó tárgyak mennyiségére, ismét felosztott két alosztályra: egyikben (A) az általános, másokban (B) a részletes kérdések kerültek vite alá. A második osztály a közép-, a harmadik a felső oktatás ügyével foglalkozott; a negyedik szakoktatással (ipar, kereskedés, földművelés stb). Az ötödik osztály tárgya volt a felnőttek oktatása: külön tanfolyamok, értekezletek, könyvtárak, muzeumok, népnevelési egyesületek. A hatodiké végre az iskolai egészségügy. Ez utolsót kivéve minden osztály tartozott egy kérdést a közös ülésben, — hol a congressus valamennyi tagja jelen volt — tárgyalni, azonfelül sok egyéb kérdést a szakosztályi üléseken. Egyébiránt szabad volt mindenkinek formalis átiratkozás nélkül bemenni a többi szakosztályok üléseibe s tetszés szerint ott maradni vagy visszatérni a maga osztályába. Mindenik osztálynak megvoltak a maga hivatalnokai, kiknek tiszte világosan körül volt írva. Az elnökök kötelessége volt a gyűlési rend fentartása: ők vezették a vitatkozásokat, ők figyelmeztették a beszélőket, ha tárgyuktól eltértek vagy a személyeskedés hibájába estek. A titkárok teendője volt a szakülések elején bejelenteni az értekezések címét s egyéb megvitatandó tárgyát a gyűlésnek, felolvasni a meg nem jelenhetett értekezők munkálatait, a főtitkár számára elkészíteni a szakülésekről szóló részletes napi jelentéseket s revideálni a gyorsírók tudósításait, mielőtt azok sajtó alá bocsáttatnának. Egy tárgyhöz kétszernél többször nem volt szabad szólni senkinek a gyűlés különös engedélye nélkül, s 15 perc alatt be kellett végezni beszédét. Előadási nyelvül használhatta kiki a magáét, de ha ez nem francia volt, a beszéd lényegét francziául is tolmácsoltatták.

(Folytatjuk.)

T Á R C A .

Artalmas tápszerek.

(Folytatás.)

Az ilyen táplálék bár sok inyencznek kedves; de nagyon sokszor az élvezete után veszedelmes betegségek u. m. typhus vagy kelevénykór (furun culosis) lép fel. A hustáplálékok élvezeténél néha csaknem kike-

rülhetlen veszedelmet okoznak az élődi bélférgek, melyeknek különböző nemei a szarvasmarháknál jönnek elő. Ezek közül a mérsékelt égöv alatt lakó kerdőzöknél leggyakoribb a hosszú izes galandóc, és a sertéseknél a pödördő fonalóc (trichina spiralis). Mióta ezen állatoknak átváltozási viszonyok és különböző ivadék cseréjük köztudomásra jutott, azóta a husnak szakértő

vizsgálata elkerülhetlen szükségé vált minden helységben. Az egészségügyi rendőrségnek oda kell hatnia, hogy a hólyag férges borsókás (*cysticercus cellulose*) nyers hús egészszen megsemmisíttessék, úgy, hogy a házi állatok egyike se jusson hozzája, és nem elégséges az, hogy az árulástól eltiltsák, mert ha a disznóknak vagy kutyáknak dobják, akkor is út nyílik az ivadékok vándorlására. — Egy másik út a tápszerek megválasztásában még az lenne, hogy nyersen a husnemük sohasse élveztessenek, különösen a kérődző állatok agya, mája és a sertések szalonnája. Igen helyesen véli professor Klebs, hogy Schweicznak és Csehországnak német lakói azon nemzeti szokásuknak köszönhetik a *Trichina* betegségtől való mentességüket, hogy husételeiket mindig jól megfőzve vagy kisütve eszik. Azon szerencsétlen megbetegedések, melyek néhány évvel ezelőtt Németországban történtek, eléggé ismeretesek. De nem minden embernek van saját háztartása és nem minden ház konyháján lehet pontosan az ételek elkészítését eléggé ellenőrizni. A pödrődő fonalocok hosszasan ellen állanak a forrási hőnek 100 C°-nál magasabb hőnél pusztulnak el, legkönnyebben vitetnek az emberi emésztési szervekbe a nyers kolbászok élvezése u. m. párisi, bécsi és más nem jól melegen füstölt és nem eléggé sózott vagy páczolt sonkák és nyelvek evésével. Különösen gyakori betegségek fordulnak elő, a mióta az amerikai sertés-húsok és szalonnák európai piacra kerültek. Száz darab amerikai szalonna közül 13 bizonyosan tartalmaz magában pödrődő fonalocokat. A fonalgombák tenyésztésére a hus nagyon kedvező anyagot szolgáltat, és ezen apró szervek azután különböző betegségeknek lesznek szülői. Az állati test némely szerveinél ezen gombák soha se hiányoznak, és így néha a levágott marhák húsában oly rohamosan szaporodnak, hogy a más különben egészséges hus ezek miatt élvezhetetlen, vagy egészségtelenné válik. — Általában a leölt állatoknak vérvétele és ennek eltávolítása, valamint a belek és az összes zsigerek kivétele a levágás után arra való, hogy ezen gombák szaporodását meggátolja. Néha a fonalgombák a legnagyobb mértékben tenyésznek, és veszedelmes betegségeket okoznak a nélkül hogy a huson valami szabad szemmel észre vehető volna.

Legkedvezőbb tenyésztési helyeik ezen gombáknak a mirigyek szervek, főképen a máj. — A betegségek sorát e tekintetben a lépfene (*Anthrax*) kezdi meg. Ezen betegség nagyon gyakori a szarvasmarhánál, és a hus étel által át ragad az embere; a jól kisütés az igaz, hogy a betegséget okozó fonalgombákat meg öli, de azok kik a nyers hussal foglalkoznak a betegségtől nem óvhatják magokat u. m. a mészárosok vagy azok kik a leölt állatoknak a bőrét lehuzzák és a kik hus ételeket készítenek, a szakácsnék a leggyakrabban kapják meg ezen betegséget. Gyakrabban fordul elő az átviteli ragály a falvakban mint a városo-

kon, hol szokás a hirtelen megbetegedett szarvasmarhát gyorsan levágni, és azután a husát olcsó pénzen elárúsítani. Hazánk északi és keleti hegyes vidékén a lépfene nem ritka betegség, én az északi részeken igen gyakran egyes falvakban veszedelmes megbetegedéseket láttam, hol biztosan kilehetett mutatni a hus élvezet utáni ragályozást. Ujabb időben figyelmes vizsgálók észleleteiket arra kezdték irányozni, hogy vajon az anyyira veszedelmes gümőkór (*Tuberculosis*) nincsen-e összefüggésben ragályozással, azaz a nagyobb városokban mind gyakoribb ezen betegség, és gyanussá kezd lenni terjedése, mert már csaknem bizonyos, hogy gümőkóros tehének teje képes az embernél gümőkórt előidézni. — De e tekintetben még csak vizsgálódások folynak valódi tények kimutatva nincsenek.

Szinre nézve fehér és vörös színű hust különbözőtünk meg. Fehér a husa a majorságoknak u. m. tyúkoknak, galamboknak, ezenkívül a bornyuknak és halaknak. Vörös a husa a szarvasmarháknak és a vadállatok husa.

A tej. Ha nem hamisított a legtökéletesebb tápszer, tartalmazván mindazon anyagot, melyek a táplálkozásra szükségesek. A kis gyermekeknek egyedüli táplálékok. De csak is a csecsszópó gyermekek tápláléka lehet; mert aránylag a fő alkatrésze víz, és így a későbbi korban, midőn az anyag csere által a veszteségnek naponta pótolatnia kell, a szilárd alkatrészben szegény tej ezt pótolni nem képes, és a nagyobb mennyiségű folyadék a már növekedő gyermekek gyomrában emésztési zavarokat okoz. — Nem lehet felnőtteknek sem kizárólagos tápláléka, különösen olyanoknak nem. kiknek gyomrok, más tápszerekhez szokott, ilyeneknél nem is megszokható, és nem megemészhető. A tej még a leglelkiismeretesebb egészségi rendőrséggel bíró városokban is ritkán kerül hamisítatlanul a piacra, szerencse az, hogy az anyagok, melyekkel hamisítják, többnyire mind ártatlan szerek u. m. első helyen említendő a víz, azután a keményítő és tojásfehér, mindegyik nagyon könnyen kimutatható a Galactometer által.

(Folytatása köv.)

IRODALOM.

A magyar-osztrák monarchia összehasonlító földrajza. Polgári- és gyakorlati szakiskolák, tanító-képezdek számára. Irta Kiss Sándor, a kolozsvári polgári, ipar- és kereskedelmi iskolákban a földrajz tanára. Második, javított és bővített kiadás. A szöveg közé nyomott 12 térképpel. Budapest. Franklin-Társulat. 1880. 8 r. Ára 1 frt 20 kr. A „Család és Iskola” 1879 ik évi folyam 14. számában volt szerencsém ismertetni e kézikönyv első felét, a magyar királyság földrajzát. A kezünk között levő könyv nem a magyar királyság földrajzában 2-ik kiadása csupán, hanem meg van toldva az osztrák birodalom földrajzával is.

Melléklet a „Család és Iskola“ 18-ik számához.

Szerzőnk, valószínűleg könyve két részének születési idejét és egymásutánját akarván megjelölni: „A magyar osztrák monarchia összehasonlító földrajza“ czimet adott könyvények, holott a monarchia törvényes elnevezése: „osztrák-magyar.“ A „magyar-osztrák“ elnevezést különben még csak egyszer használja a 144-dik lapon; ivjelzésül azonban mindvégig „A magyar királyság földrajza“ czimet nyomatta. De e két hiba nem von le semmit a könyv értékéből. Javította szerzőnk irályát, de a szenvedő alak használatával még most sem hagyott fel egészen. Javításnak vesszük azt is, hogy sok olyan helység nevéét, melyet az első kiadásban a hegy- és vízrendszer kapcsolatában sorolt fel, a második kiadásban vagy végképen kihagyta vagy a politikai földrajzba helyezte át, hol méltóbb helye van. Bővítette munkáját szerzőnk a magyar királyság politikai földrajzának részletesebb leírásával, mely az első kiadásban csak egyszerű, statisztikai névsorból állott. Legfontosabb s a kiemelésre legméltóbb bővítés a szöveg közé nyomott 12 térkép, mert nemcsak biztos utmutató a hegy- és vízrendszerben, hanem igen megkönnyíti a helységek megtalálását s hasznos átmeneti eszközül szolgál a falitérképek használatára. Azonban kár, hogy hiányzik Galiczia és Bukovina térképe. Ezt ki lehetne még pótolni egy darab térképpel s ha nem kerülne fellette sokba, szót lehetne küldözni. E nélkül nem lehet áttekinteni e két tartomány viz- és helyrajzát. Hiányról lévén szó, meg kell említenem, hogy szerzőnk beszél ugyan Dalmáciáról a 11-dik lapon, mint tényleges osztrák tartományról, mely jogilag a magyar királysághoz tartozik, de sehol sem írja le. Az első kiadásban el lehetett hallgatni, de a 2-dik kiadásról, mely már az osztrák birodalmat is tárgyalja, nem hagyható ki. Nem hagyhatom megjegyzés nélkül az osztrák birodalomra vonatkozó statisztikai adatokat sem. Szerzőnk nem vette figyelembe az 1876-iki fölmérést és népszámlálást. Tekintetbe véve, hogy Dalmátiát nem sorolja az osztrák tartományok közé, a számok között következő különbség mutatkozik: Kiterjedés 286,859 □ km. Kiterjedés 1876-ki mérés: 300,190 □ km. Népeisége: 20.000.000. Népeisége 1876-ban: 21.565.435. Sajtóhiba kevés van a könyvben. Kiállítása szép. Jó papír, tiszta betűk nagy előnyére válnak s dicsérik a kiadót. Az egész kézikönyven látszik, hogy szerző szívesen foglalkozik tárgyával, szívesen javítgat munkáján. Az érdeklődők örömmel néznek a valószínűleg nemsokára bekövetkező 3-ik kiadás elé, mert remélik, hogy akkor egy minden tekintetben tökéletes kézikönyv kerül ki a sajtó alól. Addig is a legjobb sikerrel használhatja bárki az illető intézetekben. Dr. Török István.

Német olvasókönyv a német nyelvű népiskolák számára négy iskolai évre beosztva; jelent meg a Franklin-társulat kiadásában. Szerkesztik az ABC-t Strieker József és Mayer Adolf; az olvasó könyveket ugyanők és Klein Leopold; ezekhez járul egy magyar nyelvű könyv Madzsár János szerkesztésében. Mondhatjuk az olvasó könyvek ügyesen vannak szerkesztve. Az ABC az

írás, olvasás, együttes tanításának elvét követi, segítő képekkel vannak ellátva, mintaszók szerint következetes egymásutánban vezet be a gyermeket az olvasásba. A mintaszók közül egyik másik a kiegészítő kép kedvéért nem a legjobban van választva, így a p, ü, sch, st, hangok érzekeltetésére felhozottak; de az ABC azért igen ügyes. Az olvasó könyvekben a magyar monda és történelem szép darabokkal van képviselve, másfelől a legjobb német stílistákra is van tekintet. A beosztás kitűnő. A kedély és sziv életelő, a természetből, földrajzból, történelemből merített olvasmányok nagyon ügyesek. Mily ügyes fogás pl. a második tanév olvasó könyvének az eszközökre vonatkozó olvasmányai közt a Washington szekerczójét felhozni! És ehez hasonló több van. A Madzsár könyvét azt hiszem sikerrel használhatni, Egy-egy kötet ára 30 kr.

Aigner Lajos előfizetést hirdet Vajda János, e kiváló tehetségű költő összes műveire, valamint a Sárosy Gyulára. Amannak előfizetési ára füzve 4 frt. kötve 6 frt. Emennek ára füzve 2 frt. kötve 3 frt. Ajáljuk e két költőt olvasóink figyelmébe, mert emelkedett érzés és igaz költői ihlet szól belőlük.

Pestalozzi válogatott paedagogia munkáiból a Csengeri Samu fordításában újra megjelent öt iv. Kellő itéletet e műről alapos egybevetés után lehetne alkotni, minek eljön ideje, ha az egész vállalat megjelen; most csak annyit közölkéztünk, hogy bizony irály tekintetében sok kívánni valót hagy fen e fordítás. A ki így ír: „Az én művem férfalak önhittségében jelent meg, még mielőtt bevégezte volna gyermeköveit. Az ifjúkort, melyben érlelnie kellett volna, mig nem ismerte, midőn már férfalakban jelentkezett.“ Ki érti meg annak beszédét? A füzet ára 50 kr.

Tanító-képezdei növendékek és tanulóknak számára Földrajz jelent meg Lauffer Vilmosnál Budapesten. Irta Bárány Gyula, képezdei tanár. E könyv egészen a képezdek tantervét és tanmenetét követi, a térkép rajzolásra kiváló sulyt fektet. Reméljük tantestületünk bíráló bizottsága kiterjeszti rá figyelmét. Minden esetre a figyelemre méltó tankönyvek közé tartozik. Ára 1 frt 60 kr.

Naptárak: A Franklin-társaság egyszerre három naptárt küldött be szerkesztőségünkhöz. 1. István-Bácsi Naptára alapítá és szerkeszti Máyer István. E derék naptár a XXVI-ik évi folyamot érte el; tehát egy emberöltőt ér ma holnap. A naptári részen kívül tartalma gondosan van egybeállítva. Két beszély, történelmi képek; gazdasági tudnivalók, erkölcsi tanácsok és a vásárok lehető teljes egybeállítására képezik a tartalmat. 2. Protestáns Újképes Naptár. Szerkeszti Dúzs Sándor. Ez már a XXVII. év folyamában lép: Van benne Fabiny, Tarczy Lajos, Kerkapoly a pápai iskola képei az illető szöveggel, könyves Tóth Kálmán eredeti beszélye; életképek, költemények teszik változatossá az irodalmi részt. A protestáns egyház tisztí névtára teszi a papoknak e naptárt szükségesé. A vásárok jegyzéke szintén helyt foglal benne. 3. Néptanítóink számára hasznosabb ezeknél az Öt éves-

Naptár, mely 4-ik folyamba lép. Szerkeszték: György Aladár és Luttenberger Ágost. Csengery, Mayer J. Nabóky Adolf arcképei és életrajzai után György Vilmos beszélye (Mihály gazda ördöge) következik benne; Arany János: „Tanári jubileumra” Szász Károly: „Az ifju” című versei; még több arckép és életrajz (köztük Zirzen Janka arcképe) foglalnak helyet. Czimtár: Eötvös-alapról, kimutatás, ennek alapszabályai; Vásárok jegyzéke. E naptárt igen ajánljuk. Ára 60 kr.

Tanítók naptára, szerkeszti György Aladár, nélkülözhetetlen jó könyv, mely tartalmasság tekintetében bármely naptárral kiállja a versenyt. E naptár csinos tárcza alakban van szerkesztve diszes kötésben. Benne a naptári részen kívül meg vannak a népoktatás ügyének mult évi története, az oktatási miniszter tevelelőtti jelentésének ismertetése, a néptanítók szövetségének a gr. Zichy-féle népnevelési egyletek ügye. Külföldi oktatásügyi szemle, az iskolai és nép könyvtárak számára ajánlható művek jegyzéke. A néptanítónak több hasznos tudni valók. A képzőintézetbe lépés felvételei, az ipartörvénynek népoktatásra vonatkozó része. Az ipariskolák szervezetének ismertetése és több más hasznos tudni való. A könyvet berekesztik az egész év folyamára vonatkozó fehér lapok jegyzésre. E könyvet Légrády-testvérek állították ki igen csinos alakban. Ajáljuk olvasóink figyelmébe.

VEGYESEK.

— **Tantestületünk** gyűlése folytán felhalmazott közlendőink miatt számos hozzánk beküldött könyvről ismertetéseinket csak később közölhetjük.

— **Felméri Lajos** e kitűnő buzgalmu és tehetségű tanférfiu szivességéből a közgyűlésen (szemei gyongesége) miatt szabadon előadott értekezéséből szives volt a lapunk első hasábjain közlött kivonatot beküldeni, mely méltán felkelti az érdeklődést, említett tanférfiu részben kész nagyszabásu műve iránt, melyet az angol közoktatásról irt személyes tapasztalatok és a helyszínén tett tanulmányok alapján.

— **Gáspár János** alsó-fehértmegyei tanfelügyelő urtól, e köztiszteletben álló tanférfiutól a „Magyar Paedagogia Szemle” a következő érdekes adalékot közli a magyar népoktatásügy történetéhez: „Magyar ABÉCE a fiui és leányi iskolák számára” — négy levelen s utánna mindjárt a kedélyes olvasmányok ily czim alatt: „Olvasásba szoktató, elmét világosító s erkölcsöt formáló kis Olvasókönyv az alsóbb iskolabéli fiu- és leánygyermeknek számára. Készítette Farczádi Józsa János középajtai pap, Motto: Svasit amor patriae, puerosque cupido iuvandi” — Brassóban, nemes Schobeln betűivel 1816. esztendőben. — A 72 lapon XII. fejezetéből álló kis könyvecske tartalma: Beszéd- és értelemgyakorlatok. Egyszerű leírások. Kedélyes beszélgetések és olvasmányok. Talpraesett példabeszédek. Imák. Az utolsó négy levelen a deák nyelv olvasására való bevezetés. A hangok jegyeit (betűket) ily sorozatban mutatja be Józsa: Magánhangzók: rövidek, hosszúk. Mássalhangzók: ajakon, fogakon, nyelven, torokban hangzók, egyhangot. adó kettős betűk. A mássalhangzók kiejtésére nézve figyelmeztetni kívánja a gyermekeket, hogy azokat csak úgy lehet kimondani, ha vagy előttük vagy utánuk magában hangzót mondunk. A tanító írjon le valamely mássalhangzót a táblára, írjon hol elébe, hol utána egyszer egy, másszor más magánhangzót és segítsen a gyermekeknek kimondani, míg belekap; de

soha vele ne abéaboztassan. Mikor a gyermek ebbe belészokott, többé vele értelem nélkül való syllabát ne mondasson, hanem tovább menve, arra vigyázzon, hogy mindig értse a gyermek, a mit kimondott: P. o. mikor a gyermek kimondta azt a szót: ács; kérjje meg tőle: „Tudod-e, fiam, mi az ács?” Beszéljen róla, s így a gyermek játszva tanul. Legjobb pedig a kezdő gyermekeket nem egyenként tanítani, hanem néhányat a tábla elé állítani, s úgy gyakorolni őket. És milyen kedves érthető szók- és mondatokon gyakorolja be a derék szerző a gépies (folyókony) olvasást! Pl. ág nő ki, ha él a fa; az ur leül és úgy ir; kés metsz, kard vág. bárd szel, bont; viz foly, kőd száll, tűz, süt, főz. Száz vén tölgyfán sok makk van. Vadkant meggyöz sok nagy lúd. Étel, ital álom; megárt ha sok, mind a három.

— **Azon indítványt**, melyet Székely János, valkői tanító tőn a tantestület gyűlésén az iránt, hogy a természetudományi társulat kériessék föl, hogy kiadványait küldje meg a tantestületek számára vagy legalább azon árért. melyben a társulat tagjai kapják, a többi tantestületeknek is figyelmébe ajánljuk, hogy hasonló szellemben forduljanak e derék és virágzó állapotban lévő társulathoz, mely, tekintettel azon általános érdekeltségre, melylyel ország-szerte e társulat működését kísérik, továbbá tekintettel szép virágzására és vagyoni gyarapodására, a tantestület kérelmét remélhetőleg teljesíteni fogja. A társulat ez által a természeti tudományok népszerűvé tételére, a természettudományok terjesztésére a legjobb eszközt ragadja meg és a népoktatás ügyének kitűnő szolgálatot teend. Tagjai száma is fog szaporodni, ha az érdekeltség ez uton is még nagyobb mérvben fölkeltetik.

— **Az Eötvös-alap** tantestületünk körében igazán pártolásnak örvend. A tantestület közlakomáján, melyen Váradon Károly tanfelügyelő is megjelent és hatásosan köszöntö föl Tisza Kálmán miniszter elnököt és Trefort Ágoston közoktatási miniszter urat, egy felkészöntő hatása alatt egyszerre 37-en iratkoztak be az 1881-ik évre részint rendes, részint pártoló tagokul. A választmány körében élénk mozgalom indult meg, hogy az Eötvös-alap részére minél sikeresebb propagandát csináljon. Az Eötvös-alap bizottság elnöki tisztjére Szász Domokost, a ref. egyházkerület e buzgó tevékenységéről közölismerésben részesült férfit remélik megnyerni. Mi e választásnak a magunk részéről is örvidenénk. Ez alkalommal a bizottság megalakulása előtt az ügyre vonatkozólag egyebet nem irhatunk, mint fölhívni rá lapunk barátai figyelmét. Ez ügyet a torda-aranycsmegei tantestület is melegen karolta föl közelebbi gyűlésén.

— **Két tanári jubileum.** Quem di odere, praeceptorum fecere” féle mondás mellett is egy-egy tanférfiu mégis csak eléri azt az emelő örömet, melyhez fogható kevés lehet a szükmarku életben, hogy ötven éves pályát megfutva több nemzedékre, mint neveltjére tekinthessen vissza. A folyó tanévben két ily középtanodai tanár ülte meg jubileumát. Dr. Krausz László prémontrei kanonok Nagy-Váradon, szeptember 26-án és Tarczy Lajos, pápai tanár november 5-én. Mindkettő jubileumát meghatú ünnepélyvel ülték meg a hálás tanítványok. Tarczyt jubileuma alkalmával ő Felsőge királyi tanácsosi czimmal ruházta fel. Jókai is részt vett az ünnepélyen, mint Tarczy egykori tanítványa. E férfi büszke lehet tanítványára, és ez a sziv jubileuma.

— **Az ungvári püspök** 40 orosz tanítót bocsátott el, mert az Ungvárott tartott tanfolyamon a magyar nyelvből nem tudták elsajátítani a minimalis képességet sem.